

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

650

HAIBA NA MICHEZO

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2003

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Eleza mambo manne yanayozingatiwa na mwalimu kabla ya kutengeneza zana za kufundishia.

Mwalimu huzingatia malengo ya somo, ili kuhakikisha zana zitakazotengenezwa zinasaidia kufanikisha lengo la kufundisha na si kupoteza muda au kwenda nje ya mada.

Mwalimu hutazama umri na uwezo wa wanafunzi, kwa kuwa zana lazima ziwe rahisi kutumia na kueleweka kwa kundi husika la wanafunzi.

Mwalimu huangalia upatikanaji wa vifaa vinavyohitajika, kwa sababu baadhi ya nyenzo zinaweza kuwa ghali au ngumu kupatikana hivyo zinahitaji kubadilishwa na vilivyopo karibu.

Mwalimu pia huzingatia usalama, kuhakikisha kuwa zana anazotengeneza hazina madhara ya kimwili wala hatari kwa mwanafunzi wakati wa matumizi.

2. Fafanua maana ya istilahi: (a) ujuzi (b) lengo kuu (c) mada ndogo (d) lengo mahsusi.

Ujuzi ni uwezo wa mwanafunzi kutekeleza jambo fulani kwa vitendo kwa kutumia maarifa aliyojifunza.

Lengo kuu ni shabaha ya jumla ya somo ambalo linakusudiwa kufanikisha uelewa mpana wa wanafunzi juu ya mada husika.

Mada ndogo ni kipengele kidogo cha masomo ndani ya mada kuu ambacho hujengwa ili kufanikisha malengo makubwa ya somo.

Lengo mahsusi ni shabaha ndogo inayoweza kupimika na inayokusudiwa kufanikishwa katika kipindi kimoja cha ufundishaji.

3. Eleza vipengele vinne vya muhtasari wa somo la Haiba na Michezo.

Muhtasari hujumuisha mada kuu ambayo huonyesha ni somo lipi litakaloshughulikiwa.

Unajumuisha malengo ya jumla na mahsusi ambayo mwalimu anapaswa kuyafanikisha kwa kipindi husika.

Pia huonyesha mbinu na nyenzo zinazotumika kufundishia, ili mwalimu aweze kuendesha somo kwa njia iliyo rahisi na yenye mvuto.

Mwisho, muhtasari una vigezo vya tathmini vinavyosaidia kupima kiwango cha uelewa wa wanafunzi baada ya somo.

4. Taja aina nne za zana za upimaji zinazotumika kufuatilia maendeleo ya wanafunzi.

Zipo zana za maandishi kama mitihani na maswali ya kazi za darasani zinazopima uelewa wa maandiko.

Zana za mdomo kama maswali ya papo kwa papo na mahojiano ambazo hupima uwezo wa mwanafunzi kutoa majibu ya haraka.

Zana za vitendo ambapo mwanafunzi huonyesha ujuzi kupitia michezo au kazi za mazoezi.

Zana za uchunguzi wa mwenendo ambazo hutumika kufuatilia ushiriki, nidhamu na tabia ya mwanafunzi wakati wa masomo.

5. Eleza stadi nne za maisha anazojengewa mwanafunzi kupitia Haiba na Michezo.

Mwanafunzi hujengewa stadi ya ushirikiano, kwa kuwa hupata nafasi ya kushirikiana na wenzao katika michezo na shughuli mbalimbali.

Anajengewa stadi ya uongozi, kwani mara nyingi hupewa nafasi ya kuongoza wenzake katika shughuli za michezo.

Anapata stadi ya kujitambua na kujiamini, kwa sababu kushiriki huimarisha imani yake katika uwezo wake binafsi.

Mwanafunzi pia hujengewa stadi ya afya ya mwili na akili, kwa kuwa michezo huchangia kuimarisha afya na kupunguza msongo wa mawazo.

6. Taja njia nne zinazochoea ari ya kujifunza kwa wanafunzi.

Kuwapa pongezi na zawadi ndogo huongeza hamasa ya kuendelea kushiriki masomo kwa bidii.

Kuwahusisha wanafunzi kwenye mashindano ya kielimu au michezo huwafanya kuwa na ari ya kushindana na kushirikiana.

Kuwafundisha kwa kutumia michezo na mbinu shirikishi huwafanya wajisikie sehemu ya mchakato wa kujifunza.

Kubadilisha mbinu za ufundishaji mara kwa mara huwafanya wanafunzi kuwa na shauku ya kujua kitu kipya kila wakati.

7. Taja tofauti nne kati ya kitabu cha kiada na kitabu cha ziada.

Kitabu cha kiada hutumika rasmi kufundishia darasani na hufuata mitaala rasmi, wakati kitabu cha ziada hutoa maarifa ya nyongeza nje ya silabasi.

Kitabu cha kiada hupitishwa na mamlaka ya elimu, wakati kitabu cha ziada mara nyingi huandikwa na waandishi binafsi bila kuhitajika idhini maalum.

Kitabu cha kiada ni cha lazima kwa kufanikisha malengo ya ufundishaji, wakati kitabu cha ziada ni cha hiari na husaidia mwanafunzi kupata maarifa ya ziada.

Kitabu cha kiada huwa na maudhui yaliyopunguzwa kwa kuzingatia kiwango cha wanafunzi, wakati kitabu cha ziada hutoa maudhui mapana na mara nyingine yenye changamoto zaidi.

8. Eleza stadi nne muhimu za mwalimu katika kufaragua zana za kufundishia.

Mwalimu anapaswa kuwa na stadi ya ubunifu, ili atengeneze zana zinazoweza kutatua changamoto za ufundishaji.

Anapaswa kuwa na stadi ya kutumia vifaa vya kawaida vilivyopo kwa ufanisi katika kubuni zana.

Stadi ya kutumia muda vizuri ni muhimu, kwani mwalimu anaweza kuunda zana bila kuchelewesha somo.

Mwalimu pia anatakiwa kuwa na stadi ya kutathmini ubora na ufanisi wa zana alizozitengeneza kabla ya kuzitumia darasani.

9. Fafanua misingi minne ya ufundishaji wa somo la Haiba na Michezo.

Msingi wa kwanza ni kushirikisha wanafunzi ipasavyo katika somo. Ushirikiano huu huongeza ari na uelewa.

Msingi wa pili ni kutumia mbinu shirikishi na za vitendo ili kuunganisha nadharia na mazoezi ya kimichezo.

Msingi wa tatu ni kuzingatia usalama wa wanafunzi kwa kuhakikisha mazingira na vifaa vinavyotumika havina hatari.

Msingi wa nne ni kuzingatia malengo ya masomo yaliyowekwa kwenye mitaala, kuhakikisha shabaha ya somo imefanikishwa.

10. Eleza mambo manne yanayohatarisha usalama wa wachezaji wanaposhiriki michezo.

Ukosefu wa vifaa bora vya michezo huongeza uwezekano wa ajali na majeraha.

Uwanja au sehemu ya michezo isiyo salama, kwa mfano yenye mashimo au nyasi zisizotunzwa vizuri, huathiri usalama wa wachezaji.

Kutokufanya mazoezi ya kuandaa mwili kabla ya kushiriki michezo husababisha misuli kuvunjika au kuumia kwa urahisi.

Ukosefu wa uangalizi wa kitaalamu kama vile mhudumu wa afya shuleni hufanya wachezaji kukosa msaada wa haraka wanapopatwa na matatizo.

11. Changanua changamoto na manufaa ya upimaji na tathmini katika Haiba na Michezo.

Faida ya kwanza ya upimaji na tathmini ni kumpa mwalimu picha ya kiwango cha uelewa wa wanafunzi. Kupitia tathmini, mwalimu hujua kama malengo ya somo yamefanikiwa.

Faida nyingine ni kumsaidia mwanafunzi kujitambua. Wanafunzi wanapotathminiwa, hugundua maeneo wanayofanya vizuri na maeneo yenye mapungufu na hivyo kujirekebisha.

Upimaji pia huchochea motisha kwa wanafunzi, kwani mara nyingi hushirikiana kwa bidii wakijua kuwa matokeo yao yatapimwa. Hii huongeza ari ya kushiriki kikamilifu katika somo.

Changamoto kubwa ni ugumu wa kupima stadi za vitendo kwa usahihi. Mara nyingi mwalimu hutegemea maoni yake binafsi ambayo si rahisi kupimika kitaalamu.

Changamoto nyingine ni ukosefu wa muda na rasilimali, kwani mara nyingi michezo inahitaji vifaa maalum na muda mrefu ili wanafunzi wote washiriki na tathmini iwe sahihi.

12. Eleza maandalizi ya maandiko na vifaa vya kufundishia na kujifunzia.

Hatua ya kwanza katika maandalizi ya maandiko ni kuchambua silabasi na kufafanua malengo ya somo. Hii humsaidia mwalimu kupanga masomo yake kwa kufuata utaratibu unaoeleweka.

Maandalizi ya maandiko pia hujumuisha kutengeneza muhtasari wa somo. Muhtasari huu huonyesha mada kuu, mada ndogo, malengo, mbinu na nyenzo zitakazotumika.

Kwa upande wa maandalizi ya vifaa, mwalimu huchagua zana na nyenzo zinazofaa kulingana na uwezo wa wanafunzi na upatikanaji wa rasilimali shuleni.

Maandalizi ya vifaa na zana huchangia kufanikisha somo, kwani vinahusisha wanafunzi moja kwa moja na huwasaidia kuelewa kwa urahisi.

13. Jadili nafasi ya zana za kufundishia na kujifunzia katika kuboresha ujifunzaji.

Zana huongeza ushiriki wa wanafunzi katika somo kwa kuwapa nafasi ya kushirikiana na vitu halisi badala ya kutegemea nadharia pekee.

Zinafanya masomo yenye dhana ngumu yaeleweke kirahisi. Wanafunzi wanapopata mfano wa moja kwa moja, wanahifadhi kwa urahisi kumbukumbu ya kile walichojifunza.

Zana huchochea ubunifu na fikra za kina kwa wanafunzi. Kwa mfano, kutumia michezo ya vitendo huwafanya wanafunzi kufikiria njia mbalimbali za kutatua matatizo.

Pia zana hutengeneza usawa wa ujifunzaji, kwa sababu zinawasaidia wanafunzi wa viwango tofauti vya uelewa kuelewa kwa kiwango kinacholingana na uwezo wao.

14. Eleza hatua muhimu katika maandalizi ya ufundishaji wa somo la Haiba na Michezo.

Hatua ya kwanza ni kuchambua silabasi na kubaini mada na malengo yaliyowekwa ili mwalimu awe na mwelekeo sahihi wa somo.

Hatua ya pili ni kutayarisha muhtasari wa somo unaojumuisha malengo, mada, mbinu na nyenzo zinazohitajika kwa kipindi.

Hatua ya tatu ni kuchagua mbinu bora za ufundishaji ambazo zitahakikisha wanafunzi wote wanashiriki na kuelewa masomo vizuri.

Hatua ya nne ni kuandaa vifaa na zana kwa matumizi ya darasani, na kuhakikisha vinapatikana na ni salama kwa wanafunzi.

15. Eleza changamoto zinazojitokeza katika matumizi ya zana za kufundishia.

Changamoto ya kwanza ni gharama kubwa za kutengeneza au kununua zana bora. Mara nyingi shule hukosa bajeti ya kutosha kwa vifaa hivi.

Changamoto ya pili ni upungufu wa muda, kwani maandalizi na matumizi ya zana huweza kuchukua muda mrefu ikilinganishwa na kufundisha bila zana.

Changamoto nyingine ni ukosefu wa ujuzi kwa walimu, ambapo baadhi hawana utaalamu wa kutumia zana kwa njia bora na hivyo kushindwa kufanikisha malengo ya somo.

Changamoto ya mwisho ni uharibifu wa haraka wa zana, hasa zinapokuwa zinatumiwa mara kwa mara na wanafunzi wengi bila matunzo ya kutosha.

16. Fafanua misingi ya ufundishaji na uhusiano wake na mafanikio ya somo.

Msingi wa kwanza ni ushirikishwaji wa wanafunzi katika kila hatua ya somo. Ushirikiano huu huongeza ari na uelewa, na hivyo kufanikisha somo.

Msingi wa pili ni kutumia mbinu shirikishi zinazojumuisha nadharia na vitendo. Wanafunzi hupata nafasi ya kuona na kufanya, jambo linaloongeza mafanikio ya somo.

Msingi wa tatu ni usalama wa wanafunzi, kwani wanapokuwa salama hujifunza bila wasiwasi na kushiriki kikamilifu katika mchakato wa masomo.

Msingi wa nne ni kuzingatia malengo ya mitaala na kuyatafsiri kuwa malengo mahsusi. Hii hufanya somo liwe na matokeo yanayoweza kupimwa na kufanikishwa.

17. Jadili umuhimu wa kiongozi cha mwalimu katika maandalizi ya somo.

Kiongozi cha mwalimu humsaidia mwalimu kupanga na kufundisha kwa mpangilio mzuri. Kinaonyesha hatua za kufuata ili kufanikisha somo.

Kiongozi hiki hutoa mwongozo wa mbinu na zana zinazoweza kutumika katika kufundisha, jambo linalomwezesha mwalimu kujiandaa vizuri.

Hutoa pia rejeleo la haraka wakati wa somo, hivyo kumsaidia mwalimu kuepuka kupoteza mwelekeo na muda.

Kwa ujumla, kiongozi cha mwalimu huongeza ufanisi wa ufundishaji na kufanya maandalizi yawe rahisi na yenye matokeo bora.

18. Tathmini nafasi ya somo la Haiba na Michezo katika kujenga mshikamano wa kijamii na nidhamu.

Somo la Haiba na Michezo linawaunganisha wanafunzi kupitia michezo ya pamoja, jambo linalojenga mshikamano wa kijamii kwa kuimarisha mshirikiano na urafiki.

Somo hili humfundisha mwanafunzi nidhamu, kwa kuwa michezo hufuata taratibu na kanuni ambazo washiriki wote wanapaswa kuheshimu.

Kwa kushiriki michezo, wanafunzi hujifunza kuheshimu wenzao na kuwa na mshindani mwema kwa kukubali matokeo bila kinyongo.

Somo hili pia linachangia malezi ya kijamii kwa kuwafundisha wanafunzi kuishi pamoja kwa amani na mshikamano, na hivyo kujenga maadili na nidhamu ndani ya jamii.